

**АСНОЎНЫЯ ПАДЫХОДЫ ДА КАНСТРУЯВАННЯ
РОЗНАЎЗРОЎНЕВЫХ ТЭСТАВЫХ ЗАДАННЯЎ
ПА БЕЛАРУСКАЙ І РУСКАЙ МОВАХ**

З мэтай праверкі ведаў, уменняў і навыкаў вучняў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі можна выкарыстоўваць рознаўзроўневыя тэставыя работы. Гэта могуць быць:

- 1) рознаўзроўневыя заданні, якія размяшчаюцца ў адным тэсце па прынцыпе «ад простага да складанага»;
- 2) комплекс тэстаў з заданнямі рознай ступені цяжкасці.

Калі школьнікі працуюць з першым варыянтам тэстаў, яны паслядоўна выконваюць заданні, але маюць права зрабіць, напрыклад, толькі першыя пяць з дзесяці. Аднак практыка выкарыстання такіх тэстаў паказала, што вучні, якім, з іх пункту гледжання, дастаткова атрымаць невысокую адзнаку, хутка спраўляюцца з тымі заданнямі, якія яны выбралі, і ў астатні час нічым не занятыя. Пры гэтым нельга казаць і пра паўнату праверкі ведаў, уменняў і навыкаў, таму што ў некалькіх адносна простых заданнях цяжка адлюстравалі ўвесь матэрыял па пэўнай тэме.

Пры выкарыстанні другога падыходу да канструявання рознаўзроўневых тэставых заданняў такіх праблем не ўзнікае, хаця на іх падрыхтоўку затрачваецца, безумоўна, больш часу. Такія тэсты можна падзяліць на тры ўзроўні. У першым узроўні мэтазгодна прапанаваць тэсты невысокай і сярэдняй ступені складанасці, у другім — сярэдняй, у трэцім — сярэдняй і павышанай ступені складанасці.

Неабходна адзначыць, што пры рознаўзроўневым тэсціраванні вучань павінен самастойна выбіраць ступень складанасці тэста. Пры гэтым ён вучыцца несці адказнасць за свой выбар, у яго фарміруюцца ўменні рэальна ацэньваць свае веды, уменні і навыкі. Безумоўна, школьнік можа пераацаніць ці, наадварот, недаацаніць свае магчымасці. Аднак сістэматычная праца з

рознаўроўневымі заданнямі дазволіць яму авалодаць уменнем адносна правільна вызначаць сваю ступень падрыхтаванасці па той ці іншай тэме. Акрамя таго, вучань, самастойна выбіраючы ступень складанасці тэста, нацэлены на станоўчы вынік, таму што мяркуе, што з прапанаванымі заданнямі ён справіцца. А пасля правільна выкананых тэстаў у яго з'яўляецца ўпэўненасць у сваіх сілах, што, у сваю чаргу, дае пэўны імпульс да павышэння пазнавальнай актыўнасці.

Як вядома, тэставыя заданні будуюцца ў пэўнай форме, амаль аднолькавай ці падобнай для ўсіх узроўняў, таму ўзнікае пытанне аб крытэрыях вызначэння ступені складанасці заданняў. З нашага пункту гледжання, тэставыя заданні розных узроўняў могуць адрознівацца зместам, аб'ёмам і спосабам прад'яўлення моўнага матэрыялу, а таксама спосабам фармулёўкі задання.

Адрозненні ў змесце моўнага матэрыялу могуць быць абумоўлены рознымі фактарамі. Па-першае, адны раздзелы мовазнаўства, напрыклад фанетыка, з'яўляюцца для вучняў нескладанымі, іншыя, напрыклад марфэміка і словаўтварэнне, больш цяжкімі. Па-другое, у межах аднаго і таго ж раздзела можа быць як лёгкі, так і больш складаны матэрыял. Па-трэцяе, па адным і тым жа пытанні можна прапанаваць і нескладаныя заданні, і больш цяжкія, напрыклад: вызначыць канчатак ці ў слове *кніга*, ці ў слове *верабей*. Акрамя таго, дыстрактары (праўдападобныя, але няправільныя варыянты адказаў) могуць быць і простымі, і сканструяванымі з улікам тыповых памылак вучняў, у другім выпадку заданне становіцца больш складаным. І, нарэшце, на ступень цяжкасці задання ўплывае і тое, на базе якой лексікі — добра вядомай вучням ці менш знаёмай і частотнай — яно пабудавана.

Ступень цяжкасці задання абумоўлена і аб'ёмам матэрыялу, які прапануецца. Напрыклад, заданні па арфаграфіі, у якіх у кожным пункце даецца толькі адно слова, патэнцыяльна лягчэйшыя за заданні на гэтую ж тэму, але з двума словамі ў кожным пункце. Таксама тэставыя заданні больш цяжкія, калі ў іх правяраецца веданне шэрагу тэм адначасова. Калі ж прыклады даюцца толькі на адно правіла, заданне лічыцца менш складаным. Аб'ём матэрыялу адлюстроўваецца і ў колькасці пазіцый, што прапануюцца для выбару: ад трох (невысокая ступень складанасці) да сямі (высокая ступень складанасці). Аптымальнай колькасцю лічыцца пяць пазіцый (сярэдня ступень складанасці).

На ўзровень цяжкасці задання можа ўплываць і спосаб прад'яўлення лінгвістычнага матэрыялу. Так, заданні на ўстанаўленне адпаведнасці звычайна з'яўляюцца больш складанымі, чым на выбар адказу з некалькіх прапанаваных.

У заданнях на ўстанаўленне адпаведнасці могуць быць розныя суадносіны паміж пазіцыямі ў слупках, што таксама адлюстроўваецца на ступені складанасці. Напрыклад, калі колькасць пазіцый у абодвух слупках аднолькавая і кожная лічба выкарыстоўваецца толькі адзін раз, ступень цяжкасці невысокая. Калі ж колькасць пазіцый у другім слупку большая, чым

у першым, пэўныя лічбы другога слупка выкарыстоўваюцца двойчы, а пэўныя не выкарыстоўваюцца ўвогуле, ступень складанасці значна вышэйшая.

Заданні на выбар адказу з прапанаваных існуюць у дзвюх асноўных формах: на выбар пэўных пунктаў і на выпісванне слова са сказа ці сказаў. Звычайна першая форма ўспрымаецца вучнямі як больш лёгка, таму што прыклады падаюцца ў слупок, добра ўспрымаюцца зрокава. Калі ж тую самую моўную з'яву неабходна знайсці ва ўказаных сказах тэксту, менш падрыхтаваныя вучні адчуваюць цяжкасці, таму што вялікі аб'ём тэксту перашкаджае ім сканцэнтравана на пэўных словах.

Ёсць і такое меркаванне, што заданні адкрытай формы больш цяжкія, чым заданні закрытай формы. Аднак практыка правядзення цэнтралізаванага тэсціравання ў Рэспубліцы Беларусь сведчыць пра тое, што на ступень складанасці тэстаў па беларускай і рускай мовах не ўплывае тое, заданні закрытага ці адкрытага тыпу прапануюцца. Напрыклад, пры выкананні заданняў закрытага тыпу на вызначэнне значэння фразеалагізмаў памыліліся 82,62 % абітурыентаў, на знаходжанне адасобленых дадзеных членаў сказа — 86,43 % [4, с. 22–23].

Уплываць на ступень складанасці задання можа і яго фармулёўка. У прыватнасці, калі фармулёўка называе тэму, веданне якой правяраецца, гэта з'яўляецца пэўнай падказкай, напрыклад: *Знакі прыпынку пры простае мове правільна пастаўлены ў сказах*. Калі ж тэма, якая правяраецца, не называецца, гэта можа ўскладніць пошук правільнага адказу, напрыклад: *Знакі прыпынку правільна пастаўлены ў сказах*. Такім чынам, па-рознаму фармулюючы заданне, можна знізіць ці павысіць ступень яго складанасці нават пры адным і тым жа лінгвістычным матэрыяле.

На правільнасць выканання заданняў могуць, акрамя вышэйназваных, уплываць і пэўныя псіхалагічныя фактары. У прыватнасці, у многіх вучняў узнікаюць сумненні ў правільнасці таго адказу, які яны мяркуюць даць, калі з пяці пунктаў неабходна выбраць чатыры. Цяжкімі з псіхалагічнага боку з'яўляюцца і заданні, у фармулёўцы якіх прысутнічае часціца “не”: *не пішацца, не ставяцца, не адпавядаюць* і інш.

Такім чынам, пры канструяванні рознаўроўневых тэставых заданняў пажадана ўлічваць розныя фактары, прычым не толькі пералічаныя вышэй. Матэрыялы для рознаўроўневых тэстаў настаўнік можа распрацоўваць самастойна ці браць з адпаведных вучэбных дапаможнікаў [1, 2, 3].

Літаратура

1. Савко, И. Э. Русский язык. Морфология, орфография: разноуровневые задания для подготовки к тестированию и олимпиадам / И. Э. Савко. — Минск: ТетраСистемс, 2012.
2. Савко, И. Э. Русский язык. Синтаксис, пунктуация: разноуровневые задания для подготовки к тестированию и олимпиадам / И. Э. Савко. — Минск: ТетраСистемс, 2012.
3. Савко, И. Э. Русский язык. Фонетика, орфоэпия, морфемика, словообразование, лексикология, фразеология, орфография: разноуровневые задания для подготовки к тестированию и олимпиадам / И. Э. Савко. — Минск: ТетраСистемс, 2014.

4. Централизованное тестирование. Русский язык: анализ ошибок / Респ. ин-т контроля знаний М-ва образования Респ. Беларусь. — Минск: Аверсэв, 2012.